

SXEDIO.852

22.8.1964: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΙΑΙ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΔΙΝΟΥΝ ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ ΚΤΥΠΗΜΑ
ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΤΣΕΣΟΝ

Η κατάσταση γύρω από το σχέδιο του πρώην Υπουργού Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών Ντην Ατσησον, που προωθούσε στα παρασκήνια της Γενεύης, δεν πήγαινε άλλο.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου, παρά τις πιέσεις και αφού ενημερώθηκε από τον Υπουργό της Αμυνας Πέτρο Γαρουφαλιά που επισκέφθηκε την Κύπρο για επαφές με τον Πρόεδρο Μακάριο στο τέλος του δεύτερο δεκαημέρου του Αυγούστου του **1964**, για τις τελικές θέσεις της Κύπρου, που θεωρούσε το σχέδιο εντελώς απαράδεκτο, αποφάσισε ότι έπρεπε να δώσει ένα τέλος στις επαφές.

Ωστόσο έπρεπε το σχέδιο να απορριφθεί με ένα τέτοιο τρόπο που να επιρριφθεί η ευθύνη στην Τουρκία, αλλά και στις έντονες αντιδράσεις των Κυπρίων, ώστε να μη έχει και ο ίδιος προβλήματα με τους συμμάχους του στο ΝΑΤΟ, που ήταν πολύ πιεστικοί.

Ετσι σαν ενημερώθηκε από τον Πέτρο Γαρουφαλιά για τις επαφές του στην Κύπρο έσπευσε να πει με εύσημο, αλλά σαφή τρόπο, στον Ντην Ατσησον, ότι δεν τον ενθάρρυνε πλέον στην προώθηση του σχεδίου του, πράγμα που σήμαινε ότι έπρεπε να σαματήσει τις προσπάθειες του.

Αυτό έγινε με μια επιστολή στις **22** Αυγούστου **1964** προς τον ίδιο τον Ατσησον, μέσω του αμερικανού πρεσβευτή στην Αθηνά Λαμπουίς.

Ανέφερε ο Παπανδρέου στην επιστολή του:

" Αγαπητέ κ. Ατσησον,

Ο πρέσβυς Λαμπουίς είχε την καλωσύνη να μου δώσει χθες την επιστολή σας της **20ης** Αυγούστου και να με πληροφορήσει πως οι προτάσεις σας εγκρίθηκαν από την Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών.

1. Θέλω να εκφράσω τις πιο θερμές μου ευχαριστίες για τις αξιοθαύμαστες προσπάθειες που καταβάλλετε για να βρείτε μια λύση του κυπριακού προβλήματος, λύση που θα αποτρέψει τον πόλεμο και θα αποκαταστήσει τις σχέσεις μεταξύ συμμάχων μελών του NATO. Θέλομε ειλικρινά να υποβοηθήσουμε τις προσπάθειες σας, για το καλό της Ελλάδος, του ελεύθερου κόσμου και της ειρήνης. Συμμερίζομαι απόλυτα την άποψη σας ότι "η απειλή αυτή δημιουργεί ένα κοινό συμφέρο Τουρκίας και Ελλάδος, που υπερβαίνει κατά πολύ τις ακριβείς οροθετικές γραμμές που χαράσσουμε σ ένα χάρτη".

2. Ωστόσο κρίνω απαραίτητο να επισύρω την προσοχή σας σ' ένα βασικό γεγονός. Εχω την εντύπωση ότι η Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών, δυνατό να πιστεύει ότι, εφ' όσον η Ελλάδα αποδεχθεί ένα σχέδιο επιλύσεως του Κυπριακού, το όλο πρόβλημα θα έχει λυθεί. Αυτό δεν είναι αλήθεια. Ασφαλώς έχει ζωτική σημασία δική μας απόφαση. Αλλά τελικά τον αποφασιστικό λόγο έχουν η ηγεσία και ο λαός της Κύπρου, η οποία τώρα είναι ανεξάρτητο κράτος.

Η Τουρκική Κυβέρνηση δεν αντιμετωπίζει ανάλογο πρόβλημα με τους Τουρκοκυπρίους που είναι υποτελείς στην Αγκυρα. Το πρόβλημα υπάρχει μόνο για μας. Αν δεχθούμε λύση που η Κύπρος θα απορρίψει σαν άδικη, η κατάσταση θα χειροτερεύσει. Πρέπει να αισθανόμαστε βέβαιοι πως σε μια τέτοια περίπτωση οι Κύπριοι θα συνεχίσουν τον αγώνα τους και θα ζητήσουν βοήθεια από όπου τους είναι δυνατό να την πάρουν. Γνωρίζουμε ήδη από πού θα την ζητήσουν και θα την πάρουν.

Για τον σημαντικό αυτό λόγο πρέπει οι όροι μιας συμφωνίας να είναι επαχθείς, ώστε να τους δεχθεί η Κύπρος και να μας οδηγήσουν έτσι σε μια ειρηνική και τελική λύση, αντί να καταλήξουν σε αδιέξοδο που δεν θα μπορεί να ξεπερασθεί.

3. Οπως πληροφορήσα χθες τον πρέσβη Λαμπούις, ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης, ο κ. Γαρουφαλιάς, πήγε στην Κύπρο με τον διπλό σκοπό να αναβληθεί η σύναψη

μιας συμφωνίας με τη Μόσχα και να κάμει εκτιμήσεις για την πολιτική του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Ο κ. Γαρουφαλιάς γύρισε σήμερα από την αποστολή του κατώρθωσε να εμποδίσει προς το παρόν τον Υπουργό των Εξωτερικών της Κύπρου κ. Κυπριανού, να αναχωρήσει αύριο, όπως σκόπευε αρχικά, για την Μόσχα. Πέτυχε επίσης να αναβάλει την επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου στο Κάϊρο για τον σκοπόν συναντήσεως με τον Πρόεδρο Νάσσερ. Η αναβολή και των δυο ταξιδιών είναι προσωρινή και εξαρτάται από την εξέλιξη της καταστάσεως. Ο κ. Γαρουφαλιάς εξακρίβωσε επίσης τις απόψεις του Προέδρου Μακαρίου. Ο Αρχιεπίσκοπος αποκρούει απόλυτα την παραχώρηση βάσεως είτε στο NATO είτε στην Τουρκία. Αντιμετωπίζει επίσης την κατάργηση των βρετανικών βάσεων.

4. Εμεις φυσικά θα προτιμούσαμε την Ένωση χωρίς κανένα αντάλλαγμα. Αυτό θα ήταν δίκαιο, αφού η τουρκική μειονότητα, θα έχει πλήρη προστασία κάτω από την Ελληνική διακυβέρνηση, όπως την απολαύει για πολλά χρόνια η τουρκική μειονότητα στην Θράκη.

Θα κατορθωνόταν έτσι επίσης ολοκληρωτικά η ασφάλεια της Τουρκίας, αφού η Κύπρος, με το να γίνει τμήμα της Ελλάδος θα ανήκει στο NATO. Επί πλέον, και αφ' ότου η Τουρκία πώλησε την Κύπρο στην Μεγάλη Βρετανία, η χώρα αυτή δεν διέθετε ποτέ βάση στο νησί για την ασφάλεια της τουρκικής επικράτειας. Και οι συμφωνίες της Ζυρίχης δεν παραχώρησαν τέτοιο δικαίωμα στην Τουρκία.

Ωστόσο, παραδεχόμαστε πως κάτω από τις σημερινές συνθήκες ψυχολογικά αίτια καθώς και λόγοι γοήτρου δυσκολεύουν την Τουρκία να δώσει την συγκατάθεση της προς την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα χωρίς να πάρει τίποτε σ' αντάλλαγμα. Γι' αυτό και είμαστε πρόθυμοι να προσφέρουμε στους τουρκοκυπρίους ειδικές εγγυήσεις που να μη μειώνουν την ελληνική κυριαρχία και την ενότητα του κράτους.

Δεχόμαστε επίσης να εκμισθώσουμε μια περιοχή

για μια λογική διάρκεια με σκοπό την εγκατάσταση μιας τουρκικής βάσεως.

5. Η Ελλάδα δέχεται να υποστηρίξει την ιδέα μιας τουρκικής βάσεως, έστω και αν δεν συμφωνεί σ' αυτό ο Αρχιεπίσκοπος και ίσως μπορέσει να πείσει την μεγάλη πλειονότητα του λαού της Κύπρου να την αποδεχθεί, αρκεί να είναι περιορισμένη η έκταση της βάσεως. Εφ' όσον π. χ. αντιστοιχεί στην έκταση των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο.

Η πρότασή σας, που αντιλαμβάνομαι ότι είναι προϊόν επίπονων διαπραγματεύσεων υπερβαίνει κατά πολύ την απαίτηση για την εγκατάσταση μιας στρατιωτικής βάσεως έκτασης και έχει τον χαρακτήρα μιας περιορισμένης διχοτομήσεως.

Δυστυχώς, δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε μια τέτοια πρόταση. Τις δυσκολίες μεγάλωσαν οι ψυχολογικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην Κύπρο κατά τους πρόσφατους βομβαρδισμούς του άμαχου πληθυσμού από τους Τούρκους. Το κλίμα στο νησί είναι αυτή τη στιγμή πολύ δυσμενές για την Τουρκία και το ΝΑΤΟ. Και είναι επίσης δυσμενές για την Ελλάδα επειδή απουσίασε κατά την τουρκική επίθεση.

6. Κατανοούμε πως εξαντλήσατε όλες τις δυνατότητες να πείσετε τους Τούρκους να περιορίσουν τις αξιώσεις τους. Γι' αυτό και δεν θα απευθύνω έκκληση σχετικά με το θέμα αυτό.

Ομολογώ την απόγνωση και την απογοήτευσή μου, επειδή δεν είναι δυνατή μια συμφωνία. Πρέπει τώρα όλοι μας να κάμουμε ό,τι μπορούμε για να διαφυλάξουμε την ειρήνη στην νήσο μέχρι την επομένη σύνοδο της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών στην οποία στηρίζουμε όλες τις ελπίδες για μια αποδοχή της αρχής της αδέσμευτης ανεξαρτησίας, η οποία θα περιλαμβάνει και το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως".

Για να ενημερώσει για την τελευταία του επιστολή προς τον Ατσεσον, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Γεώργιος Παπανδρέου κάλεσε και πάλι τον

Πρόεδρο Μακάριο στην Αθήνα είκοσι πέντε μόλις ημέρες μετά την πρώτη του επίσκεψη.

Οι συνομιλίες ήταν σύντομες και στη διάρκεια της επίσκεψης του ο Πρόεδρος Μακάριος συναντήθηκε και με τον Βασιλέα Παύλο, ο οποίος βρισκόταν στα τελευταία του.

Κατά την άφιξη του στην Αθήνα ο Πρόεδρος Μακάριος κατάγγειλε εκείνο που ο Πρωθυπουργός Παπανδρέου απέφευγε να το κάμει δημόσια: Τις πιέσεις για εφαρμογή του σχεδίου Ατσεσον.

"Ως αντιλαμβάνομαι", είπε ο Μακάριος, "ενεστάθησαν προσφάτως αι προσπάθειαι ή μάλλον αι πιέσεις υπό αυτοπροαιρέτων μεσολαβητών διά μίαν νόθον λύσιν του προβλήματος. Περιττόν, όμως να είπω, ότι ο δοκιμαζόμενος σήμερον σκληρώς κυπριακός ελληνισμός είναι αμετακλήτως αποφασισμένος να αγωνισθή και να αποθάνη, αλλά να μη δεχθή λύσιν αντίθετον προς την θέλησιν και τους εθνικούς του πόθους".

Στις συνομιλίες του ο Πρόεδρος Μακάριος συμφώνησε με το Γεώργιο Παπανδρέου ότι δεν πήγαινε άλλο η προώθηση του σχεδίου Ατσεσον και έπρεπε να τεθεί πλέον τέρμα μια και καλή σ αυτό. Και πραγματικά αυτό έγινε.

Την απόφαση για πλήρη απόρριψη του σχεδίου ανακοίνωσε ο Πρόεδρος Μακάριος με μια σύντομη δήλωση του κατά την επιστροφή του από την Αθηνά στις **25 Αυγούστου**:

"Είμαι ιδιαιτέρως ευτυχής διότι αι συνομιλίας μου εις τας Αθήνας υπήρξαν ως ειλικρινώς πιστεύω πολύ εποικοδομητικάί διά τον όλον χειρισμόν και την περαιτέρω προώθησιν του Κυπριακού προβλήματος.

Η έξωθεν καταβληθείσα προσπάθεια, προς μετατόπισιν του προβλήματος εκ της ορθής του βάσεως απέτυχε πλήρως και διά μίαν εισέτι φοράν επεβεβαιώθη ταυτότης απόψεων μεταξύ των Κυβερνήσεων Ελλάδος και Κύπρου ως προς την ακολουθητέαν πορείαν.

Εκ μέρους του Πρωθυπουργού της Ελλάδος κ.

Παπανδρέου διαβιβάζω εγκάρδιον χαιρετισμόν προς τον ελληνικόν Κυπριακόν λαόν, με την διαβεβαίωσιν ότι ολόκληρον το Έθνος συμπαρίσταται εις τον αγώνα διά την πλήρη ευόδωσιν των εθνικών μας πόθων".

Ο Πρόεδρος Μακάριος αναχώρησε από την Αθήνα πιστεύοντας ότι με την επικείμενη προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη η Κύπρος θα εξασφάλιζε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης που θα οδηγούσε στην Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Έτσι αναχωρώντας από την Αθήνα είπε στους δημοσιογράφους: "Καλήν αντάμωσιν εις την Κύπρον και ηνωμένην με την Ελλάδα".

Το τι είπε ο Πρόεδρος Μακάριος στους Έλληνες δημοσιογράφους θα γινόταν παντιέρα για τα επόμενα δύο χρόνια. Η αυτοδιάθεση -Ένωση θα αποτελούσε τον βασικό άξονα πάνω στον οποίο θα κινούταν οι δυο κυβερνήσεις για αρκετο χρονικό διάστημα.